

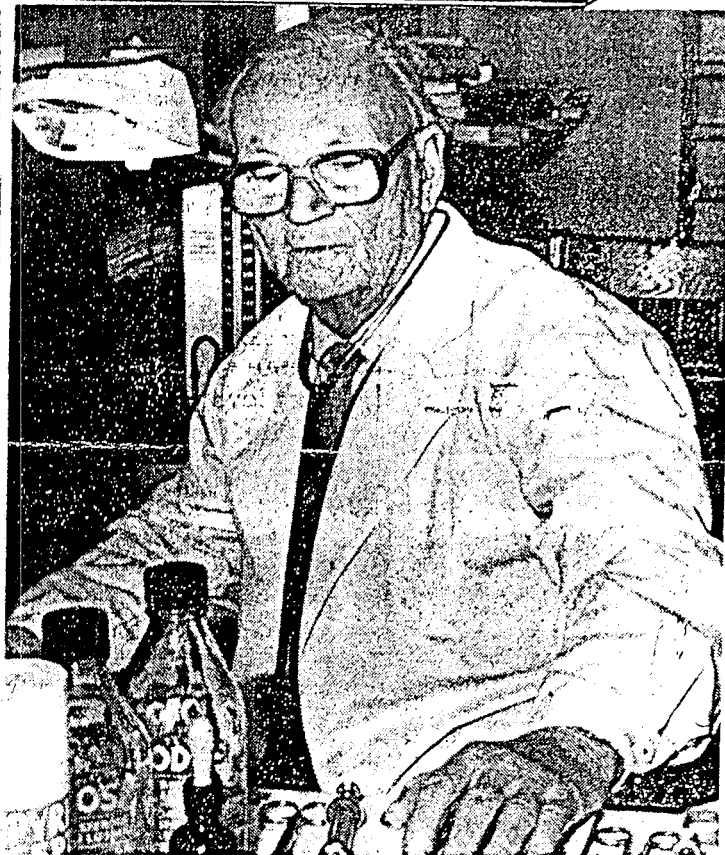
DR. EVEN HVAL -

kruttgubben

som har praktisert i 58 år

Lørdag 31. desember, selveste nyttårsaften ble et vendepunkt i livshistorien til dr. Even Hval på Bjørkelangen. Den snart 85 år gamle legen tok avskjed med sine mange pasienter. Etterat Hval kunngjorde opphør av legepraksisen etter 58 års tjeneste hadde

han kontoret fullsatt. Pasientene ønsket å sikre seg medisiner fra sin trofaste lege. I disse infulensatider har det gått litervis av den kjente Dr. Hval spesial. En legegjerning er slutt, en epoke er over.

Even Hval er død

En av de mest markante lege-skikkelser i Aurskog-Høland, og Sørum i dette århundre, Even Hval, har lagt ned vandringsstaven vel 90 år gammel.

Even Hval praktiserte sin legegjerning i 58 år, og la ned 1. januar 1989.

Even Hval var født og oppvokst på Gran på Hadeland, og kom fra en sterk slekt. I hele 58 år praktiserte han uten en dags sykefravær. Han fikk legelicens i hesteskyssen og karjolenens tid i 1930, og praktiserte flere steder før han kom til Blaker i 1932.

I sin legegjerning sparte han aldri på kreftene, og sto alltid

på pasientenes side. For ham ble skille mellom natt og dag svært lite. Det går en rekke historier om hans dyktighet som lege, og humorens gode venn. Var i sin tid litt av en friskus i replikken og på gasspedalen. Han var også en sann forkynner av riktig kosthold, og etterlevde selv mager mat. Humør var en viktig del av teraplen hevdet han.

Legegjerningen og etikken var et kall for ham. Tid og sted betydde ingenting i forhold til pasientenes ve og vel.

Fred med hans minne.

Per Erik Nilssen

Min kjære mann, vår kjære far, svigerfar, bestefar og oldefar

lege

Even Hval

f. 16/5 1904

sovnet stille inn i sitt hjem i dag.
Bjørkelangen, 10. oktober 1994.

Mina

Karin Finn-Erik
Hans-Georg Gro
Paal Siri Ørnulf
Barnebarn og oldebarn

Bisettelses-seremonien finner sted fra Stalsberghagen krematorium tirsdag 18. okt. kl. 14.00. I stedet for blomster vil vi sette pris på en gave til Norsk Luftambulansse.

Indre Akershus Blad

Boks 68

1940 BJØRKELANGEN

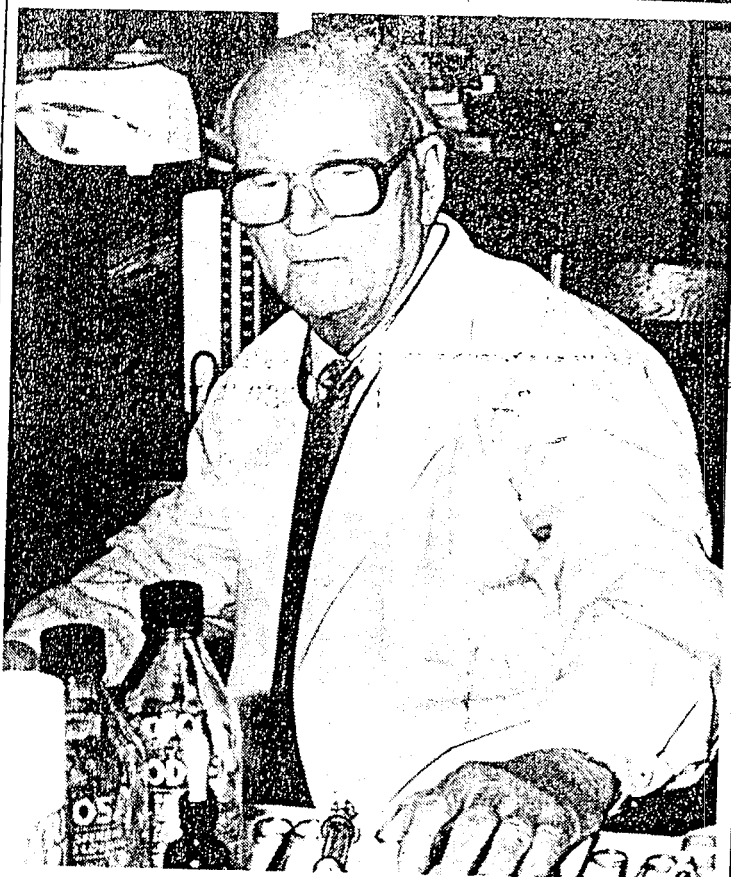
Onsdag 12. okt. 1994

en advokat, og har fått farve av han. Moskva-tro øyne. Hans tekst vil ikke bli stående, men omskrevet i tråd med professor i okkupasjonshistorie: HAN FREDRIK DAHL's syn på den sanne historie, den objektive historikers syn! Takk for ditt bidrag redaktør Nilssen! Du har lenge vist svært stort møt i dine beskrivelser av mennesker som

Sammensatt fra to utklipp: 11. 1989 og 10. 1994, I.A. BLAD. Stoffet er produsert av redaktør aviseier PER ERIK NILSSON

Omtalen fra 1989 følger - selvsagt denne monten. Personomtale 11. januar 1989 er nok av det beste som er skrevet om noen person i dette distriktet jeg gjennom 70 år kan minnes å ha lest. Hans "historie" omter nok mer Hans okkupasjonshistorie er utelatt. Også denne tåler å bli beskrevet, kommer nok sin tid.. Den er rik nok "beskrevet" av en kumunidtisk kelskriver

Hval, og hans politiske meningsfeller, i en for landet meget vanskelig tid. R.S. CRUDE

Even Hval er død

En av de mest markante lege-skikkelser i Aurskog-Høland og Sørum i dette århundre, Even Hval, har lagt ned vandringsstaven vel 90 år gammel.

Even Hval praktiserte sin legegjerning i 58 år, og la ned 1. januar 1989.

Even Hval var født og oppvokset på Gran på Hadeland, og kom fra en sterk slekt. I hele 58 år praktiserte han uten en dags sykefravær. Han fikk legelicens i hesteskyssen og karjølens tid i 1930, og praktiserte flere steder før han kom til Blaker i 1932.

I sin legegjerning sparte han aldri på kreftene, og sto alltid

på pasientenes side. For ham ble skille mellom natt og dag svært lite. Det går en rekke historier om hans dyktighet som lege, og humorens gode venn. Var i sin tid litt av en friskus i replikken og på gasspedalen. Han var også en sann forkynner av riktig kosthold, og etterlevde selv mager mat. Humør var en viktig del av terapien hevdet han.

Legegjeringen og etikken var et kall for ham. Tid og sted betydde ingenting i forhold til pasientenes ve og vel.

Fred med hans minne.

Per Erik Nilssen

DR. EVEN HVAL - kruttgubben

som har praktisert i 58 år

Lørdag 31. desember, selveste nyttårsaften ble et vendepunkt i livshistorien til dr. Even Hval på Bjørkelangen. Den snart 85 år gamle legen tok avskjed med sine mange pasienter. Etterat Hval kunngjorde opphør av legepraksisen etter 58 års tjeneste hadde

han kontoret fullsatt. Pasientene ønsket å sikre seg medisiner fra sin trofaste lege. I disse infulensatider har det gått litervis av den kjente Dr. Hval spesial. En legegjer-ning er slutt, en epoke er over.

Per Erik Nilssen

Even Hval kommer fra en meget sterk slekt på Hadeland. Hans bestefar ble 99 år, foreldrene omkring 95 år. Hans søsken ligger også i 80 og 90 årene. Dr. Hval har aldri skjøftet sin legegjerning en eneste dag på grunn av sykdom før 3. mai 1973. Da ble han involvert i en bilkollisjon slik at han fikk føle pasient-siden også. Han knuste vitale deler i venstre hofte, brakk tre ryggvirvler og pådro seg fire brudd i hver fot, foruten brudd i høyre skulder. De fleste ante at den vel 70 år gamle legen neppe ville praktisere mere. Men da tok de feil. Han ble operert på Sentralsykehuset i Akershus dit han selv hadde sendt så mange, og fikk satt inn proteser. Smertene var sterke. Han kom hjem til Bjørkelangen i rullestol etter fem uker, og tok opp legepraksisen umiddelbart til tross for at han fortsatt var gipset. Hval ble aldri fornøyd med hofteoperasjonen og dro til Kronprinsesse Marthas institutt i Oslo for en ny runde. Siden den tid har han sluppet hvilemerter. Han måtte leve resten av livet med et betydelig handikapp, men han oppga ikke legegjerningen. Pasientene telte mere for ham enn hans egne bevegelsesproblemer. Arbeid er den fineste form for terapi også for gamle, syke og eldre. Jeg er så hjertens enig med finansminister, Berge når han sier at arbeids-moralen i Norge må opp. Vi nordmenn har levd over evne. Reduseringen av arbeidstiden har vi ikke hatt råd til og er årsak til en økonomiske miseren, hevder Hval.

Mange akademikere i en bygd

Even Hval er født på Gran på Hadeland og skulle egentlig blitt bonde etter faren. På den tid tok gutter i familien og i nabolaget akademisk utdannelse. De var inn i løpet av en 10 årsperiode tok åtte legeutdannelse, tre prester og fem veterinærer. Faren ble tydeligvis oppsatt av dette og mente at Even kunne ta artium. Han kortet av halvannet år på lesetiden. Etter artium syslet han med tanker om, å bli prest, men faren sa at lege

burde han bli, og slik ble det. Han fikk legelisen i 1930, og praktiserte i vikariat på Oppegård, Nedre Eiker og Tysedal. Dro en sesong som lege på hvalfangst. Her hadde han omsorgsansvaret for 250 mann under primitive forhold. Cape Town 12 døgns sjøreise fra Arktis var nærmeste behandlingsted. Behandlingen av skader og tanntrekking. Det siste også endel av praksisen da han kom til Blaker i 1932. Nærmeste tannlege var på Sørumsand, og han var ikke god til å trekke tenner. I 1932 inntraff en hard influensa epedemi som ofte endte med lungebetennelse. Det var da jeg komponerte Dr. Hvals spesial, en sterk hostemedisin. Den inneholder hjertestimulerende og hostestimulerende samt løsende medisin. Den er så sterk at det er viktig at man følger bruksanvisningen. En kar nede i Blaker hadde forvekslet teskje med spiseskje. Etter to dager ringte han tilbake til Hval og sa at den medisinen var virkelig bra. La meg få en flaske til. Jammen du har vel igjen av den? Nei, svarte mannen. Jeg tok fire spiseskjeer om dagen, og sov resten av tiden, svarte han.

Det har skjedd mye siden Hval etablerte seg i Blaker. Da var det vanlig med karjol om sommeren og slede om vinteren. I 1932 kjøpte han sin første bil, en Chrysler. Med den dro han rundt i et vidstrakt distrikt.

Vitenskapelige fremskritt

Blir vi aldri kvitt sykdom?

Vitenskapen har underveis funnet opp vaksiner mot mange sykdommer, som gjennom tidene har vært livstruende. Koppene forsvant, tuberkulosen, menneskehetens svøpe, fikk man også bukt med. Vi har fått vaksine mot meslinger, kusma, stivkrampe, poliomyelitt, røde hunder, tyfus og kolera. Det er forskning og utvikling og stadig forbedringer av mikroskopet som har ført til landevinninger. Vi har fått en form for mikrokirurgi hvor man bl.a. kan foreta inngrep i hjernen og sy på lemmer som er mistet. Laseren gjør det mulig å fjerne svisler og stoppe blødninger på enklere måte enn før. Ultralyd er fint

hjelpemiddel til å påvise feil og misgannelser av foster på et tidlig stadium.

Feil kosthold

En tid utgjorde hjerte/kar-sykdommene 20 %, idag er den 52%. Vesentligste årsak til denne folkesykdommen er feilaktig kosthold. Vi spiser for mye mat med dyrisk fett, og sukker. De øker kolesterolinnholdet i blodet. Forhøyet blodtrykk som følge av overvekt bidrar også til å høyne sjansene for denne sykdommen. Røyking, stress og for lite mosjon hører også med til bidragene. Vi må radikalt forandre vårt kosthold. Spis mere grovbrød, sammalt mel, fisk, grønnsaker og frukt. Mye fiberkost. Det reduserer også sjansene for mage og tarmkreft.

Følger legen denne anvisningen?

Jeg starter frokosten med havrevelling, strør sparsomt med sukker og litt lettmeik. Spiser et stykke grovbrød hvorav halvparten med honning og den andre halvparten med gammelost. Jeg spiser mye fisk og skjærer alt synlig fekk bort fra det kjøttet jeg spiser. Vitaminer er livsviktige for organismen. Jeg tar en Vitaminerall hver dag. Tran er også viktig. Tobakken forlot jeg i 1958, og det har jeg anbefalt alle andre også.

Nye sykdommer dukker opp

Vi er i ferd med å få en ny livstruende sykdom i form av AIDS. Den bryter ned immunitetssystemet. Smittekil-den er bl.a. seksuell omgang. Det gjelder å bruke beskyttelsesmiddel, sier Hval.

Vi har fått stadig bedre antibiotiske preparater som legemidler. Flere av de gamle legemidler har etter lang og ufornuftig bruk skapt resistens mot enkelte eller flere antibiotika. Allergi har sikkert alltid fulgt menneskene, men det dukker opp stadig flere stoffer som hos mange mennesker fremkaller denne sykdommen. Man regner med at en tredjedel av menneskene er allergisk overfor ett eller annet stoff. Hver enkelt må undersøke hvilke stoff man reagerer på og unngå disse mest mulig.

Ingen sykehuskuer

Folk som trengte sykehusbehandling i gamle dager ble kjørt til stasjonen på sykebåre og fraktet over på godsvogner på jernbanen. Folk som trengte øyeblikkelig hjelp ble fulgt helt inn til Rikshospitalet. Det var ingen sykehuskøer den gang, sier Hval.

Hva synes du om privat sykehusdrift i våre dager?

Det bør myndighetene og pasienter ta imot med takknemlighet siden vi befinner oss i en krisesituasjon. Problemet idag er lange ventetider på sykehusplass. Hovedårsaken til dette er den betydelig reduserte arbeidstiden og lovverket ved siden av det Berge kaller dårlig arbeidsmoral og organisasjon. Det er for liten effektivitet og en god del av den økonomiske ramme brukes til kostbart overtidsarbeide. Folk blir gående i måneder for å komme til behandling. En god del av dem går helt eller delvis sykmeldte med fysiske og psykiske plager. Det er en feilslått helsepolitikk som politikerne får ta ansvaret for. Ressursene brukes feil når hundrevis av kostbare sykehussenger står tomme. Tilstandene grenser til brudd på menneskerettighetene. Det må bli slutt på ut-sagnene om at Norge er et av de rikeste land i verden. Ola Nordmann har ganske enkelt levd over evne. Det må en holdningsendring til slik at arbeidsmoralen kommer i høysetet.

Naturvern og forurensing

Du er oppatt av forurensing. Har du noen Pauli ord? Den økende globale forurensing er vel idag den største fare for menneskeheten. Selv her i Norge ser vi at barskogen dør eller tar skade for millioner i året, det værste er at den bare øker. Vi opplever fiskedød og forurensinger i havet, ørkenpredninger og ødeleggelse av ozon. Her må vi være leger alle. Vi må bli flinkere til å bevare naturen og bedre miljøet mellom menneskene lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Det er nødvendig for å skape menneskelighet og et bedre liv for alle.

Saffig i replikken

Du er kjent for saffige replikker?

Jeg har hatt stor søkning gjennom årene med stappfulle ventetider og kver utenfor. I en slik situasjon kan man falle for fristelsen til et utbrudd, men jeg har aldri ment å være streng eller hatt vonde tanker. Det er slikt som kan oppstå i en stresset situasjon. Jeg har aldri brydd meg om klokka. Begrep som vaktdrining og regulert arbeidsstid var ukjente begreper. Legegjerningen og eukken var et kall man forsøkte å gjøre til realiteter. Tid og sted betydde ingenting i forhold til pasientenes ve og vel. Arbeidsstiden startet tidlig om morgenen og varte til ett og to-tiden om natten. Heldigvis har jeg greid meg med lite søvn.

Hatt jernhelse

Jeg har ikke skjøftet en eneste kontordag på grunn av sykdom før det katastrofale biluhellet i 1973. Før krigen og under krigen hadde jeg noen assistenter, men de greide ikke hardkjøret og var som regel fornydd etter 2-3 uker. I min Blakertid var jeg alene og betjente mesteparten av tiden også Aurskog. Dertil kom

endtl pasienter fra Udnes, Sørum, Fet, Setskog og Rømskog samt Hølandsbygdene. Det var bare tre leger mellom Sørumsand og S. Høland den kanjen. Idag er man åtte med helt andre muligheter. Vi kjørte på dårlige veier med ski på taket om vinteren og tok de fatt når veien ikke strøkk til. Veinettet var i dårlig forfatning, humpete og syngete grusveier.

Du var kjent som en friskus på gasspedalen?

Man måtte kjøre fort for å rikke alle pasientene ved sykebesøk.

Det går en historie etter deg på Mangenskogen. Er den sann?

Du tenker på den med grøvere skau.

Ja, akkurat den.

Du ska få den slik det skjedde.

Jeg var hos Nic. Grude på sykebesøk. Han var ikke skrellere enn at han ble med meg på sykebesøketuren til Søndre Mangen. Det var fint føre, og jeg mente å kjøre i alminnelig fart da han utbrøt: Nå får du jammen slå av farten Hval, for nå begynner åtte-tommen!

Godt humør

Dr. Hval ble en legendarisk

doktor i distriktet i mange år, og ett av fellestrekkene ved hans praksis var humoren som alltid lå bak. Han kunne kvikke opp mangent en-tist sjel låst fast i psykiske problemer. Når han skjønte at det var slikt hendte det han tok med seg pasienten fra sengen og danset på kjøkkengulvet.

Jeg har fått mange brev og hilsener fra pasienter, og det jo hyggelig sier Hval, som nå har stua full av blomsterhilsener fra Jern og nær.

Hva skal pensjonisttiden brukes til?

Her på Nordgarn er det mange hus som trenger vedlikehold. Shikt arbeid har jeg alltid likt å gjøre selv. Ellers er jeg glad i å lese, og reise litt. En Amerikatur står for døren. Jeg har en søster på 93 år i Vancouver og en bror i Calgary så jeg skal nok få fylt tiden med aktiviteter, sier Hval som nærmer seg sine 85 år. Han kan ialfall nytte sitt olum i trygg forvisning om at han har nedlagt en stor innsats som lege gjennom vel 58 år. Montro det finnes noen lege som har praktisert stort lenger i distriktet? Han fortjener en lang og god pensjonisttid.

Hans legesvirkosomhet var under okkupasjonen meget iherdig! Han dro stor omsorg for enkelt-individet. Hans politiske holdning (NS-medlemsskap / lagfører/hirdførserskap) medførte ikke forskjelsbehandling. Heller: Tvertom! Men, han var med dig, ikke noe "slinger i valsen", bygda kom opp i unødvendige konflikter med okkupasjonsmakten. De "gleid vel noe ut" i de tre-fire siste måneder av 1945.

Hans holdning fra 9/4.-25/9.1940, var sterkt preget av nøkternhet og alvor. Som hos ganske mange oss som bl.a. hadde vært opptatt av å bedrive forsvarsovelser i tiden oktober 1939 - 7. april 1940 (Søndag)

Han deltok som lege, og instruerte i øyeblikkelig hjelp, bærebering c.s.v. Han var jo militærlege, hadde vært på hvalfangst .. Han var "va - men også tøff. En realist, "alt: fullt og helt, ikke stykkevis og delt -". Tiden: 9.4-1.10.1940:

De fleste av oss ble stående uten for, uten innflytelse. Det var i Oslo det skjedde. Men, det skjedde også "ting" i nærmiljøet, som vi, s hadde, deltat "behersket" i krig p. av omstendighetene, måtte avfinne oss med. Tropper fra vårt område av Akershus, og Østfold, hadde jo gått inn i Sverige, og var ute av kampen. I Aurskog skjedde jo det at "de røde", fra Arbeiderpartiet og kommunistene, "var lite interesserte" i å delta i krigshandlingene som aktive deltakere. Man så jo massevis av eksempler på dette. Ja, direkte ordre-nektning om å delta i forhugningsarbeider (veg-sperring), eller å delta i opplegg med å ta ut til Høitorp fort på Mysen. Forhugningsarbeider ble utført av den som hadde deltat i de frivillige forsvarsovelser, nevnt foran.

Svært mange yngre menn hadde jo i ke hatt militærøvinger i det hele tatt. Det var "svært" på møte å søke å bli fritruekt, på sesjon. Det va mange påskudd for å slippe, og det var særdeles lett å slippe! Den politiske trenden var jo, at "forsvar kunne dom drive med dom som åtte (eide) noe"! Det ble mest bondegutter, og de mere "borgerligstilte ungdommer, som gikk inn for å ta de i militærtjenesten.

Dr. EVEN HVAL. TOK FARVEL MED LEGEGJERNINGEN NYTTÅRSAFTEN 1988

Foto : redaktør PER ERIK NILSSEN

Mange ungdommer hadde på dette tidspunkt ikke lenger sine egne tenner! De var trukket ut, og erstattet av gebiss. I disse svært økonomisk pinaktige tider, skjentes ikke få, svært lite, ove. å "legge gebisset i lomma" da de var på sesjonen. Da det var nok ungdommer, med brukbare

Dr. Even Hval tok farvel med legegjerningen Nuttallstøya. (Foto Per Erik Nilsen)

Saftig i replikken

Du er kjent for saftige replikker?

Jeg har hatt stor søkning gjennom årene med stappfulle venteværelser og køer utenfor. I en slik situasjon kan man falle for fristelsen til et utbrudd, men jeg har aldri ment å være streng eller hatt vonde tanker. Det er slikt som kan oppstå i en stresset situasjon. Jeg har aldri brydd meg om klokka. Begrep som vaktordning og regulert arbeidstid var ukjente begreper. Legegjerningen og stikken var et kall man forsøkte å gjøre til realiteter. Tid og sted betydde ingenting i forhold til pasientenes ve og vel. Arbeidstiden startet tidlig om morgenen og varte til ett og to-tiden om natten. Heldigvis har jeg greid meg med lite søvn.

Hatt jernhelse

Jeg har ikke skoflet en eneste kontordag på grunn av sykdom før det katastrofale biluhellet i 1973. Før krigen og under krigen hadde jeg noen assistenter, men de greide ikke hardkjøret og var som regel fornøyd etter 2 - 3 uker. I min Blakertid var jeg alene og betjente mesteparten av tiden også Aurskog. Dertil kom

endel pasienter fra Udnes, Sørum, Fet, Setskog og Rørskog samt Hølandsbygdene. Det var bare tre leger mellom Sørumsand og S. Høland den gangen. Idag er man åtte med helt andre muligheter. Vi kjørte på dårlige veier med ski på taket om vinteren og tok de fatt når veien ikke strakk til. Veinettet var i dårlig forfatning, humpete og svingete grusveier.

Du var kjent som en friskus på gasspedalen?

Man måtte kjøre fort for å rekke alle pasientene ved sykebesøk.

Det går en historie etter deg på Mangenskogen. Er den sann?

Du tenker på den med grøvere skau.

Ja, akkurat den.

Du ska få den slik det skjedde.

Jeg var hos Nic. Grude på sykebesøk. Han var ikke skrellere enn at han ble med meg på sykebesøkssturen til Søndre Mangen. Det var fint føre, og jeg mente å kjøre i alminnelig fart da han utbrøt: Nå får du jammen slå av farten Hval, for nå begynner åtte-tommen!

Godt humør

Dr. Hval ble en legendarisk

doktor i distriktet i mange år og ett av fellestrekkene ved hans praksis var humoren som alltid lå bak. Han kunne kvikke opp mangen en trisjel låst fast i psykiske problemer. Når han skjønte det var slikt hendte det han tok med seg pasienten fra seg og danset på kjøkkengulvet.

Jeg har fått mange brev og hilsener fra pasienter, og det er jo hyggelig sier Hval, som har stua full av blomsterhilsener fra fjern og nær.

Hva skal pensjonisttiden brukes til?

Her på Nordgarn er det mange hus som trenger vedlikehold. Slikt arbeid har jeg alltid likt å gjøre selv. Elle er jeg glad i å lese, og reise litt. En Amerikatur står for døre. Jeg har en søster på 93 år i Vancouver og en bror i Calgary så jeg skal nok få fylt tiden med aktiviteter, sier Hval som nærmer seg sine 85 år. Han kan ialfall nyte sitt otium i trygg forvisning om at han har nedlagt en stor innsats som lege gjennom vel 58 år. Mon tro det finnes noen leger som har praktisert stort leger i distriktet? Han forteller en lang og god pensjonisttid.

tenner", eller gebisset på plass, å velge mellom (Man snakket dengang om "sirups-tenner").

I april dagene gjemte faktisk endel seg bort de første dagene. Så kom noen fram idagen, igjen. Blant annet samlet endel karer i alle alderstrinn seg i et forretningslokale (butikk) på Aurskog. Det ryktes, at på de to derværende sagbruk, med bra lager av nyskåren, planke-last, skulle det igangsettes storstilet spikring av fly-plasslemmer for tyskerne, som holdt til på Kjeller flyplass. Plassen "badet" i vår-smelte-vann. Tyskerne foretok derfra toktet nordover og vestover, som sydover. Det dreide seg om krigsfly av så ymse slags. Tidspunkt : ca. 20-25. april 1940. møttes karene...

Det var stor "stemning" i butikklokalet. "Nå skulle det bli arbeid for'om. Jeg kjente de fleste som var der. Jeg skulle innom, som snarest, og innhaveren var min ungdomsvenn. Vi var begge bare 24 år ... Jeg var hjemmeværende akkurat da. Hadde vært på nøytralitetsvakt på Trandum kort tid førut. Kara i butikken, de gjøv på meg, og ville ha meg til "direktør" ..holde rede på kontorarbeidet, og organisere arbeidet for entreprenøren i Lillestrøm, som hadde en utsending på stedet, med et "dokument" fra fylkesmann Christensen, som påla entreprenøren å etterkomme ordren fra Wehrmacht. (Dette var nok riktig, det !!)

Jeg "så-på" entreprenør-representanten, Hansson, som ... ja! jeg vet ikke hva ???! Og på de begeistrede arbeidstakere, innspe, med den aller største forakt! Og det å gå jeg også uttrykk for i kraftige ordelag. Disse karene, for det aller meste da, det var disse som hadde lurt seg unna militærtjenesten, såvel før krigens komme, som etter at den var blitt et faktum i dette landet. Jeg advarte på det mest bestemte mot å ta tysker-arbeide på Kjeller, mens fienden var i full gang med å erobre landet !!! Deres bombefly var jo i ferd med å legge norske byer mer eller mindre i grus. Vi hørte jo om harde kamper i Valdres og i Østerdalen omkring den 20. april ... Jeg nektet plent, og dro fra bygda til Askim, hvor jeg fra og med 4. mai 1940 sto for gjenoppbyggingen av en ibrannskutt låve, midt mellom Fossum bru og Høitorp fort ved Mysen i Østfold. Og gjorde til en viss grad også vårennarbeid der, da eieren, en mann, var hardt såret i kampene, som kom til å stå midt på gårdsplassen .. (RØM gård i Askim).

Men, før jeg forlot butikken i Aurskog, i dirrende harme over mine sambygdingers vilje til å gå i tysk tjeneste, for penger, så kom doktor Even Hval - som raskest innom. Han skulle "sikre seg" sin tobakkskvote, som besto av MEDINA sigaretter, med "tipp".. Han "lurte på" hva slags kråketung det var her? for han kom nesten ikke fram til diske for å bli ekspedert. En av de fremmeligste, den for tiden mest "røde", og samtidig leder av bygda's Skog-og landarbeiderforening, likte å ha verbale "slag" med "denne mørkeblå dokt'ern fra Hadeland ...". Nå fikk doktoren vite, at nå "sku dom få godt be'tart arbe' - ?? kroner timen, og arbe under tak - på sagene - med spikring ta flylemmer te' Kjeller"! Doktor Hval, han hadde en egen måte å se på folk på, når han ville vise sin inderligste forakt. Han snudde ryggen mot disken, og så seg med en sakte hodebevegelse rundt, satte øynene rett inn i fjaset på de fleste, etter tur... for å avslutte denne se-runde med å plassere sine egne, i et såkalt fast blikk, rett på Skog-og Land-lederen :- "Du har ikke vært i Moskva for ingen ting! Du har kanskje inngått en MO-LOTOV-avtale, du også, for du er vel en KUUSINEN - kan jeg tenke meg - eller: en slag RIBENTROP!.. Jeg har deg i minne fra møtet på "Bøndernes", for en par måneder siden, da vi arrangerte sympati-møtet for finnene DU VAR KJEKK DA! DA DU SA: AT DU BARE GIKK Å VENTA PÅ BESØK HER I LANDET, IFRA MOSKVA !! DU SKULLE HA VÆRT SATT FAST !!! Så bante doktor HVAL seg ut, og snudde seg i døren, og sa nokså tydelig, -: FVEN FAEN FOR FOLK !!! Jeg fulgte ham ut, rett i hælene på ham. Han var "voksen, 12 år eldre enn jeg.

Det ble spikring på sagtomtene ved Aurskog stasjon. Massevis av spikring, og all den trelast som fantes i bygda, ble tatt med makt, i "CHRISTI" navn, som det ble sagt. Dette uttrykket henspilte på fylkesmann Christensen, som på denne tid "styrte Akershus og Oslo nokså suverent. Ja, og så politimester RØDE i Lillestrøm, Romeriksbyen... Hadde du bare en god hammer, og en neve som kunne sikre akkorden, ble det sagt: at "da tar vi deg inn i laget!" Stilltiende måtte man ha tilhørighet til Skog-og Land-miljøet. Det hører med til historien det også, at de derværende spikrere: "var fast ansatt i vær-mak-ta, og kalte stedene de spikret på for: "TOB-BRUKK" (på dialekten) da dette nord-Afrikanske bynavn, og slagssted ble kjent.

Disse menneskene, ble IKKE dømt under "det store oppgjøret" etter krigen (1945/46) for i Å HA BISTATT FIENDEN I DAD! Under krigen fikk de, i de tre første årene, ekstra betaling: for å utføre "solidt godt håndverk"! Noen ører i tillegg per time, det "smarte" innsatsen. Innsats og kvalitet dabbet noe av mot slutten av krigen. Det gjalt jo "å trappe ned" i tide, og proporsjonalt med London-propagandaen og tyskernes krigslykke.

Denne "tysser-innsatsen" av norske arbeidere i Aurskog, ble ikke straffet på noe sett og vis. Den ble, derimot, av en advokat - utgått fra dette tysker-arbeider-miljøet - i boken utgitt omkring 1990, forklart som så helt nødvendig for at disse "spikrerne" skulle kunne overleve! Det var tillatelig, og høgst forståelig, at de fleste av dem nå gikk ifra "simpelt og dårlig betalt bonde-knøging" til det bedre betalte, og til "det ordne forhold" som tyskerarbeidet bød på ... Deltakelse i en pågående krig, som også a n n e t s t e d s rammet yrkesbrødre, var så suverent underordnet. Dette er skrevet i vedkommendes bøker, omenn med tildels i andre ordslag. Det kan ikke bortforklars. Forfatteren er erklært kommunist, for krigen og etter krigen. Han satt et par perioder i Aurskog kommuniststyre ... Fra å være litt pro tyskerne, til 22. juni 1941 (som sovjet-Russlands forbundsvante til da), som anti etter tyskerne angrep på sovjeterne etter denne dato, ble han også (forfatteren) meget anti mot alle nordmenn som ikke tenkte: kommunistisk (sovjetisk) og engelsk (og etterhvert hjemme-frontisk). Ja, kamelonen skifter jo farge, etter situasjonene .. Og h a n : kappen etter vinden

Jeg har ikke glemt EVEN HVAL, som etter 25. september 1940, - og en tids tenkpause, kommer "sterkt på banen". Hans nasjonale sinnslag kan aldri trekkes i tvil !

Fra sitt kontor på Aurskog stasjonsområde ser han hva "de gode nordmenn" bedriver i hele krigens lengde. Lite aner han vel, disse især krigs-dådans menn, og delvis deres kvinner, - UNDATT ARBEIDERKVINNELAGETS FORMANN/LEDER - på "dommens dag, skulle bli av hans argeste fiender, og anklagere for hans "politiske virksomhet" under krigen. Han ble den faktiske styrer av bygda, som han ledet med mere fornuftig vett enn noen tidligere hadde gjort før ham. Han overså alle klasseskille, som lå i hans legning som leger, han var sosial til den ytterste konsekvens, men nok ikke noen sosialist Han svøpte ikke sine meninger inn i ord, som ikke var til å forstå. Dette forstår man jo også av den foreliggende omtale om "KRUTTUGBEN". Denne omtaler ikke noe av hans 4½ år "ved spaken", som leder av bygda Aurskog, i regi av å være tilsluttet Nasjonal Samling (NS). Å kalle ham for "nazist" av denne grunn, er jo en absolutt misforståelse av begrepet de ukyndige i politiske "beleggelser" kommer med. Det er: øynene som ser, og munnen som sier", som avgjør om: det å være "nazist" eller "kommunist" er belastende eller befriende! I "slagsmålet" mellom "ismene", er det den som tilsist er plassert, eller bli plassert, på den seirende "isme's" side, som f å r eller t a r seg rett til å bruke merkelappen for sin "synsing", og med stor tilbakevirkende kraft: å sette denne på det aktuelle kasus !

I Aurskog var det slik, da status etter fem års okkupasjon - og 4½ års EVEN HVAL-styre skulle "gjøres opp" på "kjøtt-vekta", så gjøv de mest belastede gribbene i tysker-arbeid-virksom-heten på det friskeste kjøttet ! Dette satt på EVEN HVAL's ben ... Men, det satt så fordommede godt på ! Uansett angrep fra mange hold, og med de skarpestne nebb og mest hardføre vold, fikk ingen en eneste flik fra hans ben ! Om-talen av ham, som nevnt tidligere her i oppsettet, viser tydelig HVA DENNE MANNEN VAR SAMMENSETT AV ! Fysisk styrke, mye vett og overlegen i å møte sine fiender og motstandere via psykologisk tenkning. MED SIN REDELIGHET I ALL SIN FERD, SÅ MÅTTE SÅ MYE VIKE FOR DISSE FAKTORER. SOM LEGE OVERGIKK HAN DE FLESTE. PLIKTFØLELSEN VHYRE STERK... MANGLEN PÅ PENGEGRISKHET FOR SINE MEDISINSKE TJENESTER VAR HAN BERØMT FOR ! OG PÅ SYKEHUSENE LIKE-SÅ BERYKTET FOR SIN BESTEMTHET :- DET KOMMER EN PATIENT MED SYKEBIL FOR ØVEBLIKKELIG BEHANDLING ! HA SENG KLAR !! Nåde den som ignorerte doktor Hval's signaler ... Det forble slik i hele hans lange praksistid, og han ble, etter en tid: særdeles fornødt og voldsomt anklaget, fratatt legelisen og all verdighet, kallet av folk flest !! tilbake til sin livsgjerning, og etterhvert forgudet ... De argeste "jössinger" gikk til HVAL, når de var alvorlige sjuke eller ville : "BLI INNLAGT ..."

I sine år ved "roret" i Aurskog kommune, kom økonomien i orden igjen, og hans kolleger uti legerstanden mistet "lysten på å blå sjukekassa" ! Denne hadde hans konstante bevakethet, og ble stor og sterk, med midler som skulle tjene folket, og ikke bare fylle legers lommebøker Han sa også sine partifeller noen Pauli ord fra tid til annen .. Slik var han aldeles ikke noen "parti-kamerat" . Han kunne nok tale ROMA imidt innt, om han fant det riktig og rimelig . Han levde etter den filosofien, at :- ikke alle som hadde fått et embete, hadde fått nok forstand !"

Han tok sin avgjørelse om bruke sin politiske makt ved å ikke seg hirduniformen, delvis utfra, - at der hvor vanligvis tiltak med ord ikke dustet, der virket psykologisk en uniform som stod for en slags makt. Han rådde sin venn, lensmann Solerød, til å ut- se seg i polituniform i tjenesten. RO OG ORDEN VAR EVEN HVAL'S FØRSTE BID. Ingen st- der var det så "rolig" heller, som i Aurskog, med et av landets sterkeste besatte kom- muner med innmeldte, og ikke innmeldte - NS-folk. Dette var, utvilsomt, doktor Hval's

fortjenester, - eller: noen vil vel si :skyld ! Han ble jo "belastet" fordi han ved sitt eksempel hadde trukket så mange med ut i "geli-hata"! -Egentlig sku'n ha liss'vari", så ledaren på leirspisningsplassen under rettssaken. Han var jo "leder'n", og tok kraftig i. Tilhørerne skulle da få høre, at h a n sto nå ikke i rettslokalat og bare minnet...

EVEN HVAL fortalte meg en gang, etterat han hadde fått lisensen tilbake, og gjenopptatt sin praksis på Bjørkelangen, at "leder'n" kom for å få en vaksine da den så beryktede ASIA-epidemien gikk derover bygda. Ikke alle hadde denne vaksinen, men HVAL hadde den ! Som skikken er i Aurskog-Høland, så takker omtrent alle "alminnelige" folk hverandre "for sist" ved et møte, selvom det kan være første gangen i deres liv. Denne lagssøkeren takket for sist, og HVAL, som hadde deres "siste møte" i anledningen, sa noe sånt :"- ja, jeg skal da gjøre noe med det - får passe på anledningen ..."! HVAL tok fram sprøyta, desinfiserte, og sa: Sett fram bakenden, mot lysat her !!!". Mannen "viste messingen", og ei underbukse som nok hadde sittet lenge på skroten hans -- :-"Du må få to sprøyter, du - ei for "AST'AN" og ei for møkka i r ... på deg, og i underbuksa". En djævel for i meg, som "et slags takk for sist". Jeg tok tjukke nåler i sprøyta, og ga'n ei for ASTA'N . Så'n riktig kjente det .. og den neste, med bare reint vann i den andre rompeballen ... Ja, så var'e den mot møkka da ...! :-Ja, men har je ikke fått den, nåda ? sa "lederen". : -" Nei den !! sa Hval, den virker liss'vari på alle som får ei slik !! Den siste, den gjør så du så lenge du lever, får så vondt i riva, at det blir ikke råd å sitte på den i din tid !! DET ER SAUHA STRAFFA DU UTBA DEG FOR MEG I RETTEN FOR, NOEN ÅR SIDEN ! Det går en Namasis gjennom livet, sa HVAL, så alvorlig han bare kunne. Han kunne jo være en stor skuespiller ved anledninger i såkalte lystige lag. Disse var ikke fremstilt for ham, men: allting til sin tid.

Mannen spaknet formidabelt. Nå hadde han fått smake en medisin han ikke hadde regnet med. "-! Å mye koster dette da"? ville patienten vite. : -"Anndi, sa HVAL, denne fornøyelse får jeg vel bare denne eneste gangen i livet, så den påkoster jeg meg selv med den aller, aller største fornøyelse. Og, du! får et minne for livet, signert EVEN HVAL, landssvikar!

Etterat denne "behandlingen" var utført, og "forholdet anmeldt til lensmannen, og ellers kunngjort i både kretser, kom tid for bygdefolks gap-skratting. Den ømme bakenden "bedret seg" seg relativt raskt. Doktor HVAL besvarte forhøret med, at denne "fuktige"lederen, svært glad i Vinmonopolets fluidum, "nok treget til noe intravenøst ! Og det fikk han i dobbelt dose !!! Han kunne, i sin tilstand ikke bli tilført antibiotika ...Kort sagt: - et utslag av doktor Hval's form for humor .

.....

EVEN HVAL's forhold til dem, som med bortimot fysisk vold og makt (i våpensittelse ved arrestasjonen 8.mai 1945) hadde han nok et annet. Med disse "sparderte" han ikke en spøk ...HAN"SA"DEM FAKTISK IKKE .. HAN O-VERSA DEM NÅR HAN BLE FERDIG MED SØNING OG VISSE FORTREDELIGHETER ... Han ble likesom tillagt all skyld for okkupantens henrettelser i Romeriks området.D.v.s. :på TRÅNDUM. Det ble han fraktet i åpen lastebil til retterstedet, forat alle skulle få se ham"i full størrelse" (hel). Han var uttatt blant NS-folk til å grive opp lik, med spade og andre håndredskap-er. Og tilskuere fra "hans menighet" var med på samme åpne lastebiler, for å bli sett av den "gemene hop" langs veiene, og enda mere : for å se hva "føreren" deres hadde "vøri med på"! Her var tilstede kvinner og menn, og endatil NS-medlemmer ingen visste det aller minste om ...

Det var, utvilsomt, bare en mann med EVEN HVAL's fysiske og psykiske, som kunne grue påkjennningene. Alle meget hatske tilrop fra "seierherrene" var mer påkjennende enn hva som "kom for dagen", sa doktor HVAL. Som lege, hadde jeg jo gjennom studiet - og praksisen - kommet bort i noe av hva det. Jeg måtte jo også "motivere" meg for denne makabre jobben, og heller ikke hisse meg opp ...Og, når den ene etter den andre på gravkanten svimer av, eller sender den ene oppkastbølgen etter den andre over meg nede i graven, så var bare det en uhyre påkjennning for meg, sa HVAL. De medfølgende ble flyttet sidelengs, hele tiden, for"å få hele og fulle njuting", som en vakt- post uttrykte det meget sarkastisk. H A N var en "svenske-gosse" fra de såkalte politroppe, (Personlig hadde jeg en svoger med på én av turene, som også brukte HVAL som personlig lege, har fortalt meg nettopp det samme som EVEN HVAL fortalte ved en annen anledning).

I retten, der EVEN HVAL var ment å bli "grillet", ble han faktisk det me satte! Hans ro, fasthet - og ikke minst hans ærlige vilje til å tjene Norges sak under krigen - og den først og fremst den! satte aktor i fullt forlegenhet. Det resulterte i, at "pendelen" kom til å svinge i EVEN HVAL's favør, fordi enkelte av vitnene, bl.a. Arbeiderkvinnenes, forlangte HVAL "fri"! - "dette blir som å slippe BARRABAS fri, det"! sa en stakkar av en forsvarer. Og "salen" lo, og den var fullsatt, for å se "dok't'er'n" ført til galgen for full musikk. (Les vitneutsagn i INDRE AKERSHUS BLAD)

Når man leser INDRE AKERSHUS BLAD's omtale av EVEN HVAL 1989: om hans virke gjennom 58 år! Og over 200 personer møtte opp langt av lei ved biseptelsen i Lillestrøm. Han var da fem år fra siste praksisdato, 90 år, og ten nær slekt i distriktet.

Konklusjonen må være, at doktor EVEN HVAL's sivile, og aller mest politiske liv under krigen, ikke var så "hakkende galt"!

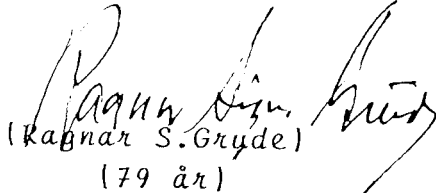
Den hardeste, og mest nærmest bestialske dom over doktor, NS-fører lokalt: ble fra første "fredsdag" satt iverk av Hjemmefront og lokale sosialist og kommunister. Og med stor styrke, ved hjelp av "stengun og brenngun", armbind, skrik og skrål. Det viste seg, om det enn var en minoritet som la sunt vett og dømmekraft for dagen, at doktor EVEN HVAL gikk ut a "oppgjøret" med respekten og anseelsen i behold.

Det ble ad "dag og åre" erkjent, at bygda var lett "å ta over" etter HVAL styret. Ordfører Fossen ledet bygda i HVAL's ånd, og under hans oppsyn.

Jeg har kjent doktor HVAL fra 1932, og ble etterhvert voksen i hans nærhet, og var ganske ofte i mitt hjem i Aurskog. (Til 1942).

Jeg har familie i Aurskog, hvor doktor HVAL var en hyppig husvenn. Fra disse har jeg endel av mine "anførsler", som også fra EVEN HVAL selv. Og langt fra alt er medtatt her, fra og om den store, rike personlighet: EVEN HVAL.

Den 5.11.1994

(Ragnar S. Gryde)
(79 år)

Nedtegnet i sin helhet på oppfordring av formannen i STIFTELSEN NORSK OKKUPASJONSHISTORIE, knut Baardset, Stange/Hedmark.

Dr. EVEN HVAL -
KRUTT GUBBEN
som har praktisert i 58 år
(Indre Akershus Blad 11. januar 1989)
Redaktør Per Erik Nilssen

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
Se også samme blad 12. oktober 1994:
EVEN HVAL er død.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx